

Sławomir Kudelka

Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Slawomir.Kudelka@malopolska.policja.gov.pl

Tomasz Konopka

Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum

konopkat@wp.pl

Samodziałowa broń palna w materiale Laboratorium Kryminalistycznego KWP w Krakowie i Zakładu Medycyny Sądowej UJ CM w Krakowie – próba systematyki

Streszczenie

Pomimo bardzo dużej różnorodności samodzielowej broni palnej można dostrzec powtarzalność działań jej wytwórców – uwarunkowaną celem, w jakim ją wytwarzają (np. kłusownictwo), i dostępnością do odpowiednich technologii. Celem pracy jest próba usystematyzowania rodzajów broni palnej wyrabianej samodzielowo – na podstawie opinii opracowanych w Pracowni Badań Broni i Balistyki Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie (LK KWP) oraz w oparciu o przeprowadzone badania egzemplarzy broni znajdujących się w zbiorach krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej (ZMS). W analizowanym materiale znalazły się zarówno prymitywne urządzenia wykonane prostymi metodami, bez dbałości o precyzję czy estetykę wykończenia, jak i egzemplarze starannie dopracowane, w których wykorzystano indywidualne rozwiązania konstrukcyjne, lub kopiujące fabryczną broń.

Broń wytwarzaną samodzielowo najogólniej można podzielić na przeróbki i konstrukcje samodzielne. Przerabianie dotyczy najczęściej broni alarmowej, gazowej oraz pneumatycznej. Polega ono na usunięciu fabrycznych zabezpieczeń, a w przypadku urządzeń pneumatycznych – na modyfikacjach technicznych, mających umożliwić odstrzelenie naboju i miotanie pocisków przy wykorzystaniu ciśnienia gazów powstających w trakcie spalania się materiału miotającego. W samodzielnych konstrukcjach w części egzemplarzy zastosowano elementy broni fabrycznej, najczęściej lufy; jednak w większości przypadków wytwarzane są one od podstaw. Broń samodzielowa, nawet ta bez oryginalnych części, wykorzystuje zazwyczaj amunicję do broni palnej posiadającej w swojej konstrukcji pociski lub w niektórych przypadkach amunicję tzw. ślepą, tj. nieposiadającą pocisków w swojej konstrukcji, przerobioną na amunicję tzw. ostrą, tj. z dołączonymi pociskami.

Słowa kluczowe: broń palna, broń pneumatyczna, broń alarmowa, broń gazowa, broń samodzielowa

Wprowadzenie

Terminem broń samodzielowa określane są przedmioty spełniające kryteria ustawowej definicji broni palnej, wykonane metodami chałupniczymi, przez osoby nieposiadające do tego uprawnień (Czeczot, Tomaszewski 1996). W praktyce kryminalistycznej broń samodzielowa najczęściej jest przeróbką innych, produkowanych fabrycznie rodzajów broni, np. broni pneumatycznej, broni alarmowej/gazowej. Nieco rzadziej są to przedmioty wytworzone z wykorzystaniem jednego lub więcej elementów

typowej broni palnej, najczęściej lufy lub zamka. Dużo rzadsze są natomiast przykłady wykonania broni samodzielowej od podstaw, bez użycia elementów broni palnej wytworzonej fabrycznie. Z uwagi na chałupnicze metody stosowane przy ich wytwarzaniu egzemplarze te są zazwyczaj proste w konstrukcji, na ogół jednostrzałowe, mało precyzyjne w wykonaniu, często bez dbałości o wykończenie i estetykę.

Jeśli chodzi o intencje wytwarzania broni samodzielowej – najczęstszym celem o charakterze przestępczym jest zdobycie narzędzia do kłusowania. Zazwyczaj są to egzemplarze broni długiej. W prakty-

ce sądowo-lekarskiej spotkania z bronią samodzielną związane są z badaniem śmiertelnych ofiar jej użycia. Śmiertelne przypadki użycia broni samodzielną to przede wszystkim samobójstwa (Konopka, 2003; Fiedorczuk, Skórniewski 1992; Krajewski 1959) oraz zgony o charakterze nieszczęśliwego wypadku przy obchodzeniu się z prymitywnym bądź co bądź urządzeniem (Pohl, Konopka 2000; Baran, 1984; Marcinkowski, 1963; Stachura, Zralek 1989). Natomiast zabójstwa dokonane przy użyciu broni wykonanej chałupniczo są rzadkością. W krakowskim Zakładzie Medycyny Sądowej w okresie ostatnich 30 lat był badany tylko jeden przypadek takiego zabójstwa. Było to poszerzone samobójstwo, popełnione przy pomocy karabinu samodzielną z wykorzystaniem amunicji myśliwskiej, używanego wcześniej w celach kłusowniczych. Zapewne w części przypadków mających miejsce przed zmianami ustrojowymi w Polsce wykonywanie broni samodzielną stanowiło realizację marzeń o posiadaniu własnej – z powodu utrudnionego w tamtym okresie legalnego dostępu do niej.

Cel pracy

Celem pracy jest próba usystematyzowania rodzajów broni palnej wyrabianej samodzielną.

Materiał i metoda

Analizy rodzajów broni samodzielną dokonano na podstawie opinii opracowanych w Pracowni Badań Broni i Balistyki Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie oraz badania egzemplarzy znajdujących się w zbiorach krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej. Analizie poddano opinie z badania 59 egzemplarzy broni palnej, opracowane w LK KWP w Krakowie w okresie ostatnich 10 lat, oraz 19 egzemplarzy znajdujących się w zbiorach ZMS UJ CM w Krakowie.

Wyniki

Badane egzemplarze broni samodzielną najogólniej można podzielić na przeróbki broni wytworzonej fabrycznie i konstrukcje samodzielne. Wśród technik wykorzystywanych przy chałupniczym wyrobie broni wykonawcy najczęściej stosowali technologie ślusarskie – wiercenie, cięcie, toczenie. Spawanie i frezowanie wykorzystywane było rzadko, prawdopodobnie ze względu na ich mniejszą dostępność. Stwierdzono bardzo duże różnice w precyzji wykonania broni, poczynając od prymitywnych egzemplarzy, sprawiających wrażenie niemal jednorazowych. Rzadziej występowały egzemplarze, które co prawda nie posiadały estetycznego wykończenia, jednak duża precyzja

wykonania sugerowała fachowość wytwórcy i założenie długotrwałego wykorzystywania broni. Estetyczne wykończenie należało do rzadkości. Wśród egzemplarzy broni przerabianej najprostsze technologie stosowano w stosunku do rewolwerów alarmowych. Najczęściej były to proste techniki ślusarskie. W przypadku jednego rewolweru rurkę mającą zastąpić oryginalną lufę umocowano przy zastosowaniu kleju. Bardziej zaawansowane techniki stosowano przy przerabianiu broni pneumatycznej i broni palnej pozbawionej cech użytkowych.

1. Samodzielne konstrukcje

1.1. Strzelby wytworzone samodzielną, na naboje myśliwskie

W tej grupie znalazło się dziewięć egzemplarzy broni. W przypadku strzelb rzadko wykorzystywane były oryginalne lufy. Najczęściej była to tylko rurka metalowa o odpowiedniej średnicy wewnętrznej. Oprócz obróbki ślusarskiej dominującą technologią było spawanie, rzadsze przy innych typach broni samodzielną ze względu na wymaganą większą wytrzymałość konstrukcji związaną z rodzajem wykorzystywanej amunicji. Regułą przy jej wykonywaniu był brak starannego wykończenia. Cel wytwarzania tej grupy broni, czyli kłusowanie, nie narzuca dbałości o wygląd zewnętrzny.

Ryc. 1. Strzelby wytworzone samodzielną, na amunicję myśliwską.

1.2. Karabiny wytworzone samodzielną

W karabinach wytwarzanych samodzielną (osiem egzemplarzy) częściej niż w przypadku strzelb wykorzystywane były elementy broni fabrycznej, przede wszystkim komory zamkowe i/lub lufy. Pomimo różnych wytwórców częściej też cechowały się one precyzją wykonania. W tych egzemplarzach broni zazwyczaj wykorzystywane były naboje boczno zapłonu kal. .22 (5,6 mm).

Ryc. 2. Karabiny wytworzone samodziałowo.

1.3. Pistolety wytworzone samodziałowo

W tej grupie znalazło się aż szesnaście egzemplarzy broni. Dziesięć spośród nich pochodzi ze zbioru ZMS z lat siedemdziesiątych, a wśród sześciu pozostałych cztery były dziełem wykonawcy pistoletów maszynowych (patrz poniżej). Pomimo zakwalifikowania do jednej grupy pistolety wytworzone samodziałowo różniły się zarówno sposobem wykonania: od prymitywnych konstrukcji do wiernych kopii broni fabrycznej, jak i konstrukcją mechanizmów składowych oraz precyzją wykonania. Jest to grupa broni bardzo niejednorodna i – jak wynika z liczby napływających do wykonania opinii – współcześnie jest spotykana coraz rzadziej.

Ryc. 3. Pistolety wytworzone samodziałowo.

1.4. Strzelające długopisy

Urządzenia strzelające wyglądem zewnętrznym przypominające długopisy (siedem egzemplarzy) cechowały się prostą konstrukcją, z nieskomplikowanym mechanizmem spustowo-uderzeniowym ze sprężyną i dźwignią napinającą poruszającą się w wycięciu w korpusie, w kształcie litery L. W części egzemplarzy broni wykorzystano fragment oryginalnej lufy z broni pneumatycznej, co zwiększało ich skuteczność. Na ogół były one wykonane z dużą precyzją.

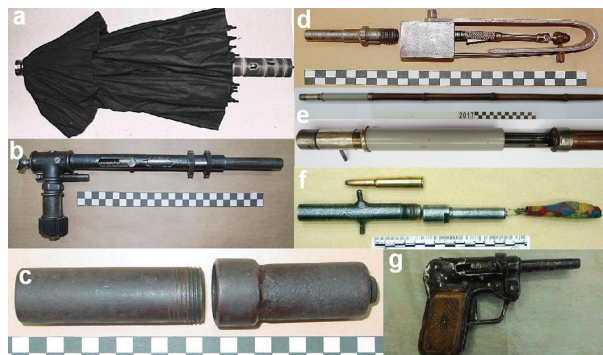
Ryc. 4. Strzelające długopisy.

1.5. Inne egzemplarze broni samodziałowej

Do tej grupy zaliczono dziewięć egzemplarzy broni, których nie dało się przyporządkować do żadnej z powyższych grup. Była to broń samodziałowa, niemająca wyglądu pistoletu czy karabinu, zazwyczaj o bardzo prostej konstrukcji, chociaż w pojedynczych przypadkach precyzyjnie wykonana i wykończona. Są to egzemplarze świadczące o pomysłowości wytwórców w zakresie sposobu wykorzystania prostych przedmiotów tak, aby umożliwiały oddawanie strzałów. Przykłady kilku konstrukcji zobrazowano na rycinie numer 5.

- „Strzelająca parasolka” – maszt parasolki wykonany z rurki metalowej stanowi lufę; broń posiada prosty mechanizm spustowy, a amunicję do niej stanowiły naboje bocznego zapłonu do osadzaka kołków stalowych lub naboje montażowe bocznego zapłonu z naklejoną kulką stosowaną w łożyskach tocznych.
- Trudna do zakwalifikowania broń wyglądem zbliżona do pistoletu – skonstruowana z zastosowaniem rurek i złączek hydraulicznych, z lufą kal. 8,2 mm i złożonym mechanizmem spustowo-uderzeniowym.
- Urządzenie do odstrzeliwania naboju sygnałowych kal. 26 mm (prymitywna rakieta) – skonstruowane z dwóch rurek połączonych ze sobą gwintem, z których jedna stanowi lufę

- i komorę nabojową, natomiast druga zawiera bijnik.
- d) Broń wykorzystująca medyczny nakłuwacz do pobierania krwi z palca jako mechanizm spustowy – lufę broni stanowi rurka o średnicy wewnętrznej wynoszącej 5,6 mm, natomiast korpus – kostka z nawierconymi otworami na lufę z dołączonym urządzeniem spustowym.
 - e) „Strzelająca laska” – w chwili obecnej bez uchwytu; całkowicie samodzielna konstrukcja, przystosowana do nabojów bocznego zapłonu kal. 5,6 mm, z ukrytym, składanym językiem spustowym; ryglowanie broni i napięcie bijnika następuje poprzez przesunięcie elementu pełniącego rolę zamka w przednie położenie i jego obrót o 90°.
 - f) Broń samodzielną umożliwiającą odstrzelanie nabojów karabinowych/sztucerowych – bardzo prosta konstrukcja, składa się z dwóch rurek połączonych ze sobą gwintem, z których jedna stanowi lufę z komorą nabojową, natomiast w drugiej zamontowany jest bijnik ze sprężyną, napinany i zwalniany dla oddania strzału.
 - g) Zabawka „korkowiec” – przerobiona na broń palną poprzez dodanie lufy i namiastki komory nabojowej z iglicą.

Ryc. 5. Inne egzemplarze broni wytworzone samodzielnie.

1.6. Pistolety maszynowe

We wszystkich analizowanych przypadkach (cztery egzemplarze) była to broń jednego wytwórcy, u którego zabezpieczono ponadto szereg gotowych części do innych egzemplarzy oraz kilka innych typów broni. Była to broń wykonana z dużą precyzją i dbałością o wykończenie, produkowana hobbistycznie lub na zamówienie, mająca sprawiać profesjonalne wrażenie. Pomimo tego profesjonalnego wyglądu i samodzielnej, złożonej konstrukcji, broń jest dość awaryjna. W analizowanej broni wykorzystywano amunicję wytwarzaną samodzielnie, składającą się z łusek i pocisków od nabojów pośrednich kal. 7,62 mm oraz nabojów

bocznego zapłonu do osadzaka kołków stalowych, spełniających rolę spłonki i materiału miotającego.

Ryc. 6. Pistolety maszynowe wytworzone samodzielnie (jeden po rozłożeniu z widocznymi szczegółami budowy mechanizmu) i amunicja produkcji samodzielnej.

2. Przeróbki

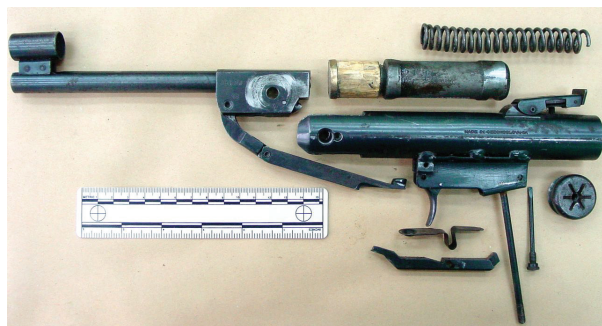
2.1. Przerabiana broń pneumatyczna/urządzenia pneumatyczne

Karabinek pneumatyczny przerobiony na broń tzw. ostrą to najczęściej pojawiający się typ broni samodzielnej. W większości przypadków przeróbka polegała na rozwierceniu krótkiego, początkowego odcinka lufy kal. 5,5 mm do średnicy 5,6 mm, umożliwiając ładowanie naboju bocznego zapłonu kal. .22 (5,6 mm). Kanał wylotowy sprężonego powietrza był rozwiercany, a do tłoka sprężania mocowano bezpośrednio iglicę lub osadzano ją w rozwierconym kanale. Tłok sprężania pełnił

Ryc. 7. Przykład konstrukcji przerobionej broni pneumatycznej: rozwiercony kanał wylotowy sprężonego powietrza, do tłoka sprężania dospawany cienki pręt metalowy pełniący rolę iglicy (A).

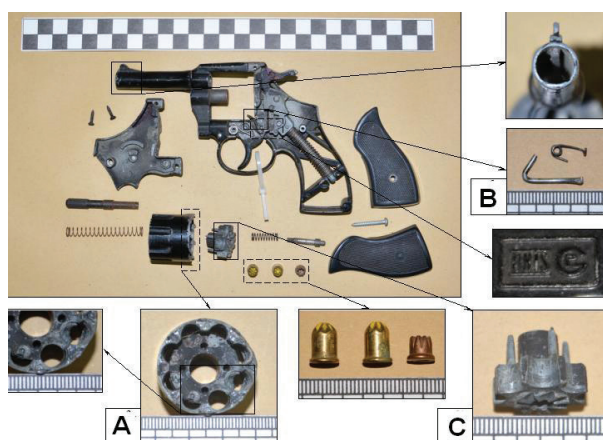
w powyższym przypadku rolę bijnika. Mechanizm uderzeniowy cechował różny stopień precyzji: od starannie wykonanej iglicy przesuwanej się w kanale iglicznym, przez gwóźdź przyspawany do tłoka, aż po drewniany kołek z metalowym zakończeniem. W jednym przypadku zastosowano samodziółowy zamek własnej konstrukcji (jedenaście egzemplarzy).

Ryc. 8. Przykład konstrukcji przerobionej broni pneumatycznej: rozwiercony początkowy odcinek lufy, z zamontowanym w komorze sprężania drewnianym kołkiem z dołączonym miedzianym krążkiem, uderzającym w sponkę naboju bocznej zapłonu.

2.2. Przerabiana broń alarmowa/gazowa

Do tej grupy zostały zaliczone rewolwery alarmowe (sześć egzemplarzy) oraz pistolety i rewolwery gazowe (sześć egzemplarzy). Przeróbki w większości przypadków polegały na usunięciu przegród w przewodzie lufy (przewodzie gazowym) lub zastąpieniu jej inną, a w przypadku rewolwerów alarmowych również przerobieniu komór bębna naboju poprzez usunięcie przegród, tak aby umożliwiały wystrzelenie pocisku. W tychże rewolwerach częste było rozdzielne ładowanie ślepych nabojem lub nabojem alarmowym i pociskiem do broni pneumatycznej.

Ryc. 9. Przykład konstrukcji przerobionego rewolweru alarmowego: rozwiercenie jednej z komór naboju (A) umożliwia oddawanie strzałów przy użyciu naboju bocznej zapłonu kal. 5,6 mm.

Ryc. 10. Przykład konstrukcji przerobionego rewolweru alarmowego: przegroda lufy została usunięta, natomiast ślepą część bębna naboju odcięto z jednoczesnym dołączeniem krążka z sześcioma otworami.

2.3. Usuwanie fabrycznych zabezpieczeń

Analizie poddano badane dwa egzemplarze broni pozbawionej cech użytkowych fabrycznie (przez upoważnionego do tego wytwórcę). W jednym przypadku był to pistolet Makarow, w którym pierwotna lufa (zakołkowana i rozcięta) została zastąpiona lufą fabryczną z wykonaną samodziółowo komorą naboju. Ponadto w sposób samodziółowy zrobiono grot iglicy, przyspawano fragment trzonu zamka, pełniący funkcję dosyłacza naboju, i napawano wycięcie znajdujące się w kurku opisywanego pistoletu. Drugi egzemplarz broni – w postaci pistoletu TT – przerobiono przez dospawanie usuniętego czółka zamka i usunięcie spoiny zespalającej zamek ze szkieletem.

Dyskusja

Broń wytwarzana samodziółowo stanowi stosunkowo niewielki odsetek posiadanej nielegalnie broni palnej. W opracowaniu Kasprzyka i Brywczyńskiego (2013) było to 15% egzemplarzy, zabezpieczonych w ramach 1926 spraw o nielegalne posiadanie broni, z lat 2000–2007.

Wyrabianie i posiadanie broni samodziółowej jest nielegalne. Zgodnie z art. 263 § 1 kk wyrabianie broni palnej oraz amunicji zagrożone jest pozbawieniem wolności od roku do dziesięciu lat. Do pojęcia wyrabiania broni palnej należy również zaliczyć przeróbki broni, o których mówi art. 6 ustawy o broni i amunicji z dnia 21.05.1999 r. (z późniejszymi zmianami), tj. dokonywanie przeróbek broni zmieniających jej rodzaj, kaliber lub przeznaczenie, a w szczególności przerabianie broni przystosowanej wyłącznie do amunicji wypełnionej chemicznymi środkami obездwładniającymi lub do amunicji ślepej, dostosowując ją do wystrzelenia pocisku z lufy.

Jakkolwiek wśród egzemplarzy broni pochodzących ze zbiorów Zakładu Medycyny Sądowej

przeważały samodzielne konstrukcje broni palnej, to współcześnie jako broń samodziółowa dominuje przerabiana broń pneumatyczna, alarmowa i gazowa.

Zgodnie z art. 8 ustawy o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. (z późniejszymi zmianami) „bronią pneumatyczną jest niebezpieczne dla życia lub zdrowia urządzenie, które w wyniku działania sprężonego gazu jest zdolne do wystrzelenia pocisku z lufy lub elementu ją zastępującego i przez to zdolne do rażenia celu na odległość, a energia kinetyczna pocisku opuszczającego lufę lub element ją zastępujący przekracza 17 J”. Zarówno w broni pneumatycznej, jak i „urządzeniach pneumatycznych” (o energii kinetycznej pocisku poniżej 17 J) czynnikiem pędym, w większości przypadków, jest sprężone powietrze wygenerowane w wyniku przesuwu tłoka sprężania pod naporem sprężyny. W przypadkach przerabiania takich urządzeń na broń palną energię sprężyny wykorzystuje się do zbitcia splotki naboju. Oczywiście muszą nastąpić również modyfikacje pozostałych elementów składowych takiego urządzenia pneumatycznego: osadzenie iglicy czy wykonanie komory naboju w lufie. Występują wprawdzie urządzenia pneumatyczne, w których czynnikiem pędym jest np. sprężony dwutlenek węgla (CO₂) znajdujący się w wymiennych zasobnikach, jednak z przeróbkami takich urządzeń nie spotkano się dotychczas w LK KWP w Krakowie oraz w ZMS UJ CM.

Bronią palną alarmową, zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. (z późniejszymi zmianami), „jest urządzenie wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, wywołuje efekt akustyczny, a wystrzelona z lufy lub elementu ją zastępującego substancja razi cel na odległość nie większą niż 1 metr”.

Każda broń palna wywołuje efekt akustyczny w trakcie oddawania strzału. W przypadku broni palnej alarmowej powinniśmy jednak mieć do czynienia tylko z efektem akustycznym oddawania strzału. Należy tu nadmienić, że w większości przypadków broni alarmowej nie jest zachowane kryterium graniczne jednego metra dolołu substancji powystrzałowych, a dodatkowo również znaczna większość broni alarmowej umożliwia odstrzelenie naboju gazowego. W przypadku przerobienia jednostek broni palnej alarmowej/gazowej na tzw. broń palną ostrą modyfikacjom są poddawane lufy – poprzez usuwanie przegród zabezpieczających przed wystrzeleniem pocisku lub całkowite usunięcie lufy fabrycznej, a w jej miejsce osadzenie lufy pochodzącej z broni palnej tzw. ostrej lub z broni pneumatycznej. Z kolei w przypadku rewolwerów alarmowych/gazowych konieczne jest też usunięcie

przegród znajdujących się w komorach bębna naboju.

W badanym materiale przerabianie broni pozbawionej cech użytkowych fabrycznie (przez upoważnionego do tego wytwórcę) było rzadkie, ale zastosowane tam techniki były bardzo zaawansowane. Przywrócenie sprawności broni palnej, pozbawionej cech użytkowych zgodnie z polskimi przepisami, bez zastosowania specjalistycznych technologii jest utrudnione. Broń palna, której w działalności przestępczej na terenie naszego kraju przywracane są cechy użytkowe, pochodzi najczęściej z rynku czeskiego i słowackiego. W krajach tych procedura pozbawiania cech użytkowych broni jest na tyle mało inwazyjna w konstrukcję broni, że można jej stosunkowo łatwo przywrócić sprawność.

Na tym tle samodzielne konstrukcje broni wyrabianej nielegalnie stanowią mniejszość wśród spotykanych współcześnie egzemplarzy. Systematyka tej grupy nie odbiega od systematyki broni strzeleckiej, z podziałem na broń krótką i długą, czy też od podziału w zależności od rodzaju wykorzystywanej amunicji. Wyraźnie odrębną grupę stanowią natomiast egzemplarze typu strzelające długopisy. Samodziółowa broń maszynowa stanowi tylko niewielki margines nielegalnie wyrabianej broni palnej. W analizowanym materiale była to broń jednego wytwórcy, ale jej wysoka awaryjność każe traktować jej wytwarzanie raczej jako działalność hobbistyczną niż zaopatrywanie przestępczości zorganizowanej. Broń maszynowa tego wykonawcy mogła być wykonana w oparciu o instrukcje i schematy budowy pistoletu maszynowego, które można nabyć w postaci wydawnictwa na aukcjach internetowych, a nawet odnaleźć w Internecie (Brown 1999, Metral 1985, Luty 1998).

Z uwagi na charakterystyczną dla broni samodziółowej niepowtarzalność konstrukcji dość duża okazała się grupa egzemplarzy, które trudno zakwalifikować według powszechnie przyjętej systematyki broni strzeleckiej. W proponowanym podziale autorzy nadali jej nazwę „inne”, chociaż bardziej na miejscu byłoby określenie „konstrukcje swoiste”. Grupa ta świadczy o wyobraźni i pomysłowości osób pragnących posiadać broń palną.

Wnioski

1. Poddane analizie samodzielne konstrukcje broni wytworzonej samodziółowo/chatupniczo to przede wszystkim strzelby umożliwiające odstrzeliwanie naboju myśliwskich, karabinki do odstrzeliwania naboju bocznego zapłonu kal. 5,6 mm i strzelające długopisy.

2. Wśród analizowanych egzemplarzy broni przerabianej przeważały: broń i urządzenia pneumatyczne, rewolwery alarmowe oraz pistolety gazowe.
3. Samodziałowe wytwarzanie broni krótkiej zostało w znacznej mierze zastąpione przez dużo łatwiejsze do wykonania przeróbki dostępnej broni alarmowej i gazowej.
5. Kasprzyk, J., Brywczyński, W. (2013). *Nielegalne posiadanie broni i amunicji. Studium prawnokryminalistyczne*. Białystok: Temida.
6. Konopka, T. (2003). Niezwykły przypadek postrzału z broni palnej samodzielowej. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 53(3).
7. Krajewski, J. (1959). Samobójstwo dokonane przez postrzał z pistoletu samodzielowego. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 11.
8. Luty, P.A. (1998). *Expedient homemade firearms*. Boulder: Paladin Press.
9. Marcinkowski, T. (1963). Nieszczęśliwy wypadek z bronią samodzielową. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 15.
10. Métral, G. (1985). *Do-It-Yourself Submachine Gun*. Boulder: Paladin Press.
11. Pohl, J., Konopka, T. (2000). Postrzał z broni samodzielowej – parasolki. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 50(3).
12. Stachura, Z., Zralek, C. (1989). Przypadkowy postrzał w szyję z broni własnej konstrukcji. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 39.

Źródła rycin: autorzy

Bibliografia

1. Baran, E. (1984). Zgon w następstwie niespodziewanego skutku użycia broni palnej samodzielowej. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 34.
2. Brown, R. (1999). *Homemade Guns & Homemade Ammo*. Breakout Productions.
3. Czeczot, Z., Tomaszewski, T. (1996). *Kryminalistyka ogólna*. Toruń: Comer.
4. Fiedorczyk, Z., Skórniowski, J. (1992). Przypadek samobójczego postrzału w jamę ustną z prymitywnej broni palnej samodzielowej. *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 42.